

Posudek na rigorózní práci Mgr. Dagmary Stašové

Nejstarší české pověsti a legendy a jejich odraz ve výuce literatury

(České Budějovice 2012)

Rigorózní práce kandidátky analyzuje zajímavé téma zabývající se strukturou a funkcí nejstarších českých legend a pověstí (zejména přemyslovských) a jejich didaktickou reflexí. Tyto dva základní okruhy jsou velmi zdařile kompozičně propojeny. V teoretické části si kandidátka klade otázku geneze a etnicity prvních Slovanů, dále otázku utváření státní a národní identity z hlediska literárního ztvárnění v legendách, kronikách, pověstech a mýtech. Zvláštní pozornost je přitom věnována sporům o dataci Kristianovy legendy a Kosmově kronice, světcům Václava a Vojtěcha. Jde o složitou problematiku, na kterou v odborné historiografii panují často protikladné názory (Třeštík, Fiala, Králík ad.). Proto jsou tyto okruhy pouze naznačeny. Pravděpodobně nosnější pro celkový výsledek by bylo tematické zúžení širokého záběru na vybraný text a jeho interpretaci v diachronním úseku a následnou čítankovou aktualizaci specifickým typem čtenářského subjektu (např. kandidátka podrobně parafrázuje Pospíšilovy konkluze týkající se typologie a struktury kroniky, ačkoli v zadání se objevují pověsti a legendy, které představují ze zorného úhlu historismu odlišné žánry). I přes toto konstatování kandidátka projevuje solidní znalost předmětu, příkladně pracuje s odbornou literaturou historiografickou a literárněvědnou (Pospíšil, teoretikové dětské literatury apod.), ve které se dobře orientuje a z níž cituje.

Ačkoli část teoretická je rozsáhlejší – větší důraz mohl být např. položen na přesnější žánrové charakteristiky textu z hlediska chápání historie a jejího využití – za nejdůležitější a nejpropracovanější partie považují praktickou kapitolu pojednávající o didaktických listech, v nichž kandidátka samostatně a velmi tvořivě zpracovala motivační soubory, které souvisejí právě s nejstaršími českými pověstmi. Jejich tematické vymezení (např. osídlování českých zemí, vztah předků k přírodě a následné zobrazení, domov očima praotce Čecha, poselství věštkyně Libuše apod.) jsou interdisciplinárně a mezioborově pojaty, prokazují cit pro nenásilnou popularizaci a estetickou aktivizaci žáků. Jsou zde konkrétní otázky a návodné rady, navíc kandidátka detailně hodnotí i čítanky podle toho, jak ztvárňují historii z hlediska právě mezipředmětových vztahů. Celkově lze shrnout, že s takto perfektně zvládnutými didaktickými listy kdokoli může v konkrétní hodině tvořivě pracovat. Autorka podle mého názoru záslužně upozornila na zásadní problém (s. 141 an.), který spočívá v tom, aby studenti reflektovali nejstarší české památky nejen jako „výseky“ doby, jako relativně omezený zdroj informací, ale především jako estetické artefakty (o to se už např. na rozhraní 20. a 30. let 20. století snažil strukturalista R. Jakobson, který nebyl zatížen českou pozitivistickou tradicí). Paradoxně cesta k estetické responzi vede nejen přes formální prostředky (sloh, jazyk, kompozice apod.), ale i přes dobový kontext, přes historické konotace. Kompozičně se jedná o poměr „pravdivosti“ (věrnosti) a „pravděpodobnosti“ (volnosti), čili o vztah faktu a fikce, tzn. pravdy vnější a vnitřní (protiklad faktografického a logicko-psychologického). Každé dílo s historickou tematikou odráží dvojí rovinu historické skutečnosti – minulou a současnou, která je důležitější. Netřeba připomínat, že např. kroniky jako žánry byly koncipovány jako díla současná, jejichž „intenční“ charakter i proti záměrům autorů se v průběhu století radikálně měnil. Dále i to, že historické znalosti šířené estetickou (např. beletrizovanou) formou normotvorně zakotvují v naší psychice snáze a hlouběji než např. ve formě vědeckého traktátu.

Předkládaná práce, která vychází z vlastní mnohaleté pedagogické zkušenosti, je formulačně přesná, po odborné stránce zcela odpovídá standardům kladeným na tento typ vědecké kvalifikace z hlediska obsahových i formálních. Třeba upozornit, že část práce – teoretické jádro s ukázkami didaktických listů – bude publikována v katedrovém sborníku.

Práci, kterou považuji za zdařilou, doporučuji k obhajobě.

V Praze 8. 9. 2012

prof. PhDr. Miloš Zelenka, DrSc.

vedoucí KČJL PF JU